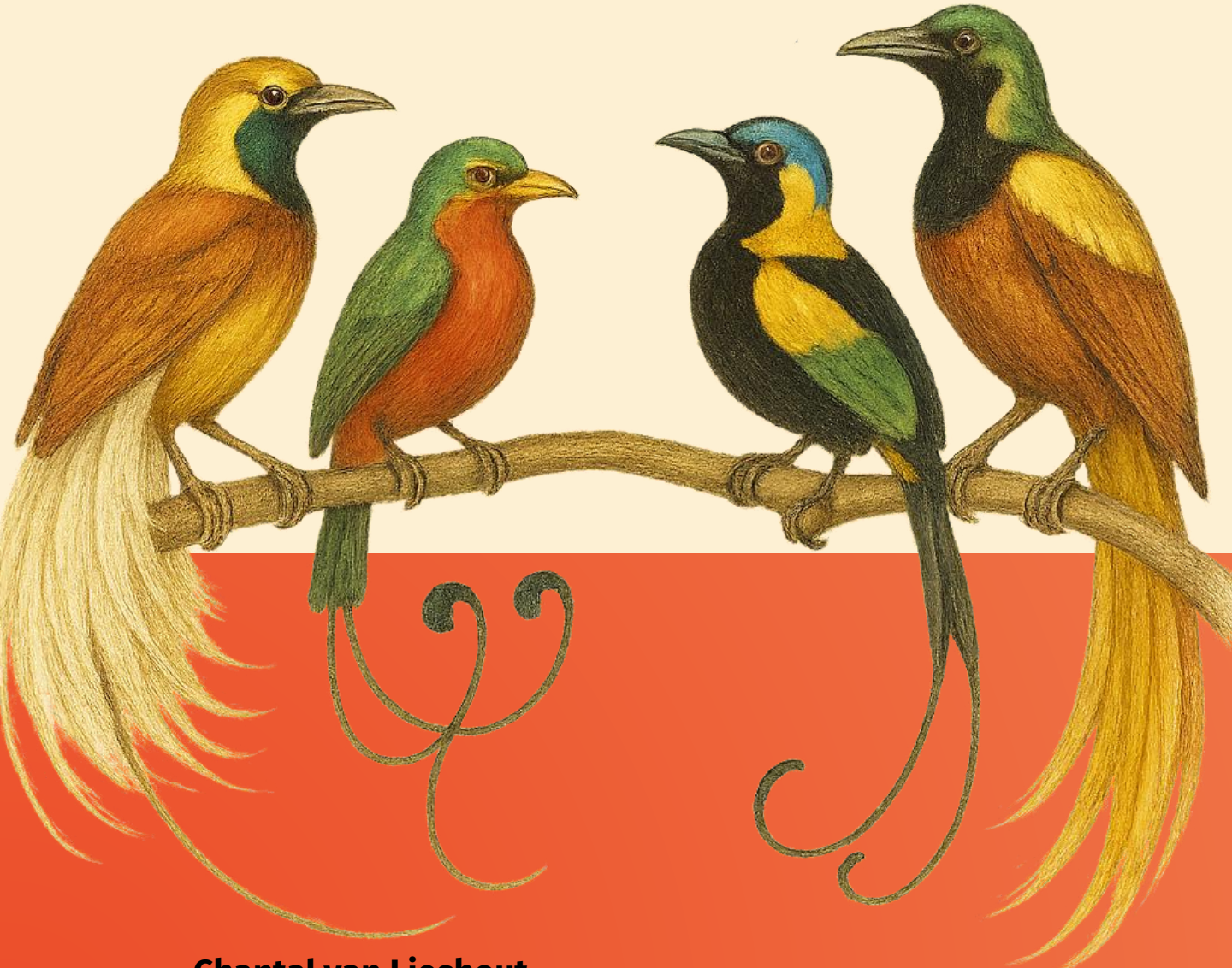
Werkplaats Sociaal Domein
Zuyd

Paradijsvogels
landen in het buurtcentrum

Chantal van Lieshout

Voorwoord

Dit verhaal is ontstaan vanuit mijn promotiestudie naar praktijken van gemeenschapsontwikkeling die ik heb uitgevoerd in de wijk Mariaberg te Maastricht. Ik schreef het in het kader van een avondje ‘tetteren’, een variant op TEDTalk, georganiseerd door de regionale Commissie Zorg & Veiligheid Zuid-Limburg, rond het thema ‘onbegrepen gedrag’.

Voor wie op regelmatige basis het buurtcentrum bezoekt, vallen na verloop van tijd bepaalde dingen op. Eén daarvan is de komst van de zogenaamde paradijsvogels die steeds vaker hun weg naar het buurtcentrum weten te vinden. Ze landen er, en brengen nieuwe dynamieken en uitdagingen met zich mee. Hun aanwezigheid roept vragen op, nodigt uit tot reflectie. In mijn ogen biedt deze ontwikkeling stof tot nadenken, en dat is precies wat ik met dit verhaal beoog.

Ik had dit verhaal nooit kunnen schrijven zonder de openheid en gastvrijheid van de professionals samenlevingsopbouw van Stichting Trajekt en de buurtbewoners van Mariaberg. Zij lieten mij toe in hun alledaagse praktijken, waardoor ik als onderzoeker van binnenuit kon meekijken, meebewegen en meedenken.

Chantal,

Maastricht, 6 november 2025

JBL

Paradijsvogels landen in het buurtcentrum

Een bijzondere ontmoeting

Als ik Mary voor het eerst ontmoet, is ze gehuld in vuilniszakken. Het ziet er wonderlijk uit, maar tegelijk ook slim. Op deze manier kan ze, terwijl het regent, toch naar het buurtcentrum komen. Eén zak draagt ze over haar jas als poncho; de andere heeft ze als een sarong om haar heupen gewikkeld. Eenmaal binnen bij de Inloop pelt ze de zakken van zich af en, terwijl ze dat doet, zie ik iets van haar kwetsbaarheid.

Als ik haar begroet zegt ze meteen dat ze me niet goed kan verstaan. Ze wijst eerst naar haar oor en daarna naar een klein boxje in haar hand. Ze vraagt me of ik daarin wil praten, zodat ze me beter kan horen. Tot mijn verbazing houdt ze een JBL-geluidsboxje omhoog, alsof het de normaalste zaak van de wereld is om via dit boxje met anderen te communiceren. Ze komt iets dichterbij en houdt het boxje tussen ons in zodat ze, in haar beleving, mijn stem beter kan horen. Zo voeren Mary en ik ons eerste gesprek.

Het verlangen om te koken

Daarna zie ik haar vaker in het buurtcentrum, altijd met haar boodschappentrolley. Wanneer ik vraag of ze net boodschappen heeft gedaan, kijkt ze me meewarig aan. Dat is niet het geval. In haar trolley bewaart ze spulletjes die voor haar waardevol zijn, dingen die ze niet thuis wil achterlaten. Ze zijn te belangrijk! Daarom sleept ze ze telkens weer met zich mee. Haar trolley is als een persoonlijke schatkist op wielen, een voorwaarde om überhaupt de deur uit te kunnen en een manier om zich veilig te voelen.

Vaak hoor ik haar vragen wanneer ze weer kan komen koken. Ze kookt graag Indisch, voor vrijwilligers en bezoekers van het buurtcentrum. Het is er al lang niet van gekomen, sinds corona is deze routine verbroken. Eerst sloot ze nog aan bij een kookactiviteit in de middag, maar ook die activiteit bestaat inmiddels niet meer.

Ondanks dat het superleuk en lekker is als Mary kookt, is het ook ingewikkeld. Het is geen gedeelde activiteit en leidt tot chaos in de keuken. Er is dus altijd tijd en ruimte nodig om het koken in goede banen te leiden, en die ontbreken vaker dan gewenst.

De opbouwwerker probeert momenten te vinden waarop het wél kan, maar dat vraagt veel afstemming. Vooral omdat de keuken na Mary's kookmomenten vaak ontregeld is en nauwelijks bruikbaar voor een volgende activiteit. Daarbij komt dat Mary het liefst alleen kookt. Ze werkt graag op haar eigen manier en vindt het belangrijk dat anderen vooral genieten van haar kookkunsten, zonder zich ermee te bemoeien.

Paradijsvogels in het buurtcentrum

Mary is één van de opvallende buurtbewoners die ik tegenkom tijdens mijn onderzoek naar praktijken van gemeenschapsontwikkeling. Daarvoor kom ik regelmatig in het buurtcentrum, sluit ik aan bij activiteiten zoals inloopochtenden, buurtrestaurants of creatieve activiteiten. Ik drink er thee en praat met bezoekers, vrijwilligers en beroepskrachten. Regelmatig vallen bezoekers zoals Mary mij op, mensen die niet helemaal in het standaardplaatje passen en daardoor juist kleur en dynamiek naar het buurtcentrum brengen. Ze brengen iets onverwachts binnen, iets wat anderen soms verwart, maar tegelijk verrijkend kan zijn.

De opbouwwerkers noemen hen respectvol ‘paradijsvogels’. Ze zien deze kleurrijke en ook wel eigenzinnige buurtbewoners steeds vaker binnenlopen bij open huiskamers en inloopmomenten. Deze beweging is niet nieuw; ze is ongeveer tien jaar geleden in gang gezet en hangt samen met de vermaatschappelijking van de zorg. Maar het lijkt of er sprake is van een tweede golf. Tegenwoordig weten zichtbaar meer paradijsvogels de weg naar het buurtcentrum te vinden. Soms komen ze alleen, soms in het gezelschap van een professional of een buurvrouw die hen helpt die eerste, moeilijke stap over de drempel te zetten.

Niet iedereen is even rustig en geduldig zoals Mary. Sommigen zijn veel nadrukkelijker aanwezig: ze praten hard, nemen veel ruimte in en reageren soms heftig of grillig, impulsief of onvoorspelbaar. Dat kan spanning en ongemak veroorzaken bij andere aanwezigen. Andere bezoekers trekken zich terug of blijven weg of zoeken een stillere plek. Vrijwilligers kijken elkaar vragend aan en zijn soms onzeker over hoe te handelen. Professionals proberen de rust te bewaren en doen hun best om de sfeer open en uitnodigend te houden. Want het uitgangspunt is helder: iedereen is welkom. Zeker in het buurtcentrum, dat gebouwd is voor ontmoeting.

Maar die openheid is kwetsbaar. In gesprekken met vrijwilligers en beroepskrachten hoor ik hoe het evenwicht soms wankelt. Het idee dat iedereen zichzelf mag zijn, hoe waardevol ook, brengt spanning met zich mee. Een open inloop is prachtig, maar vraagt om zorgvuldigheid. Het buurtcentrum moet een plek blijven waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, maar ook samen iets kunnen doen.

Fingerspitzengefühl

Daarin schuilt een voortdurende spanning, zowel praktisch als ethisch. Juist het streven om iedereen zichzelf te laten zijn, hoe waardevol ook, maakt de praktijken soms erg ingewikkeld en brengt spanning met zich mee. Het vraagt om een voortdurend balanceren tussen openheid en structuur, ruimte bieden en grenzen stellen, en voortdurend afwegen wat goed is voor de buurt als geheel en voor het buurtcentrum als ontmoetingsplek, tegenover de dynamiek die ontstaat tussen mensen, soms verbindend, maar soms ook ontwrichtend.

De opbouwwerkers vinden dat paradijsvogels de toegang tot het buurtcentrum niet mag worden ontzegd. ‘Geen gedoe met gele of rode kaarten’, ‘ze horen er gewoon bij’. Want als ze in het buurtcentrum in hun eigen buurt niet welkom zijn, waar dan wel? Er zijn genoeg voorbeelden van mensen die buiten hun eigen buurt op zoek moeten naar een plek, ‘dat is niet oké’.

Het werk van opbouwwerkers laat zich niet vangen in een schema of spreadsheet. Het is geen kwestie van regels afvinken, maar van aanvoelen. ‘Fingerspitzengefühl’ noemen ze het zelf, het vermogen om aan te voelen wat er speelt tussen mensen om met aandacht en praktische wijsheid te bewegen binnen het alledaagse ‘gedoe’ dat nu eenmaal bij samenleven hoort.

Elke keer opnieuw tasten ze af, hoe zit iedereen erbij? Het is telkens een kwestie van aftasten hoe iedereen erbij zit. Binnen vijf minuten hebben ze sfeer ingeschat. Is het rustig dan trekken ze zich terug en laten de ruimte aan de mensen zelf.

‘Daarom noem ik mezelf wel het vijfminutenmannetje’. Maar vaak is dat niet genoeg. Dan komt het aan op bemiddelen, spiegelen en tegelijk ook ruimte bieden. Ze proberen de dingen in goede banen te leiden, zonder de openheid te verliezen die het buurtcentrum tot een ontmoetingsplek maakt.

Grenswerk

Ze treden niet altijd op de voorgrond, maar opbouwwerkers zijn de drijvende krachten achter het reilen en zeilen van een buurtcentrum. Hun werk speelt zich af in de marges van het alledaagse. Daar waar ontmoeting, verbinding en collectieve betrokkenheid bij de wijk vorm krijgen. Ze brengen mensen samen, zetten activiteiten op, bouwen aan draagvlak en zo versterken zij het sociale weefsel van de wijk.

Ze bewegen zich op het snijvlak van beleid en leefwereld, tussen wat van bovenaf bedacht wordt en wat van onderop groeit. Dat vraagt om meer dan alleen organisatorisch talent. Het vraagt om sensitiviteit, improvisatievermogen en het vermogen om te schakelen tussen verschillende werelden. Hun werk is complex en veeleisend. Ze moeten omgaan met spanningen in de groep, met uiteenlopende verwachtingen, en met de grilligheid van het dagelijks leven.

Zeker nu buurtcentra steeds vaker worden gezien als ‘voorliggende voorziening’ wordt de kwetsbaarheid van hun werk zichtbaar. Veel opbouwwerkers ervaren dat ze er alleen voor staan. Ze worden overvraagd, terwijl hun expertise ligt bij het collectieve, niet bij de individuele begeleiding. Voor dat laatste ontbreekt het niet alleen aan kennis, maar ook aan tijd.

Ook Mary beweegt zich op het grensgebied van verschillende werelden, welzijn, zorg en haar eigen leefwereld. Daardoor navigeert ze ook tussen verschillende logica’s, elk met hun eigen taal, aanpak en verwachtingen. Juist dáár in dat grensgebied wordt samenwerking essentieel. Niet om Mary te ‘fixen’, maar om samen te zoeken naar manieren waarop zij kan blijven meedoen, op haar eigen manier en zonder zichzelf te verliezen.

Gemeenschappen zijn nooit af

Gemeenschapsontwikkeling begint niet bij beleidsnota's of structuren. Ze begint klein, in de ontmoeting. Daar waar mensen, met al hun kwetsbaarheden, verlangens en eigenaardigheden, een plek vinden om samen te zijn. Het buurtcentrum is zo'n plek. Een plek waar grote maatschappelijke thema's, zoals inclusie, veiligheid, autonomie en meedoen, klein en tastbaar worden.

Op papier lijken deze begrippen overzichtelijk en passen ze netjes in beleidskaders en projectplannen. Maar in de praktijk botsen ze, schuren ze. Juist daar, in die frictie ontstaat betekenis. Want buurtcentra zijn geen neutrale ruimtes. Ze zijn levende laboratoria van samenleven, waar maatschappelijke idealen en menselijke realiteit elkaar ontmoeten. Hier wordt zichtbaar wat het betekent om werkelijk inclusief te zijn, niet als abstract principe, maar als concrete praktijk.

Dat vraagt om vakmanschap. Om professionals die niet alleen handelen vanuit regels en protocollen, maar vanuit betrokkenheid en relationele wijsheid. Veerkrachtige gemeenschappen ontstaan niet vanzelf. Ze vragen om samenwerking, om mensen die elkaar weten te vinden rond buurtbewoners zoals Mary. Mensen die zich niet laten vangen in één verhaal of één aanpak, maar die bewegen tussen werelden, tussen logica's.

Gemeenschappen zijn immers nooit af. Ze zijn voortdurend in beweging, ontstaan telkens opnieuw. Niet in grote gebaren, maar in de kleine, rommelige momenten van contact en ontmoeting. Daar, in het alledaagse, wordt gemeenschap gemaakt, kwetsbaar, tijdelijk, maar betekenisvol.

Colofon

Auteur: Chantal van Lieshout
Lectoraat Sociaal Werk
Ligne 1
6131 MT Sittard
Postbus 69 6130 AB Sittard

Vormgeving: Thijs van Dijk

Deze publicatie is een uitgave van de Werkplaats Sociaal Domein Zuyd en tot stand gekomen dankzij financiering van het Ministerie van VWS.